

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA

KATEDRA ANTROPOLOGIE A GENETIKY ČLOVĚKA

Korespondenční adresa: Viničná 7, CZ-128 43 Praha 2, Czech Republic

Tel.: +420 221 951 618

Fax: +420 221 951 619

HODNOCENÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE posudek oponenta

Práci předložil(a) student(ka): **Vojtěch Fíkar**

Název práce:

OSTEOBIOGRAFIE RANĚ STŘEDOVĚKÉHO BOJOVNÍKA Z POHANSKA

1. CÍL PRÁCE A OBSAHOVÉ ZPRACOVÁNÍ (*bodové hodnocení na škále od 1 do 10*):

Cílem práce je provést osteobiografický profil dvou jedinců z velkomoravské lokality Kostic- Zadný krúh, kteří byly na základě archeologických indicií a hrobové výbavy považováni za bojovníky

A – Práce jako celek :

1 – teoretický úvod (background) a jeho kvalita	__8__
2 – cíl DP jasně definován a rozpracován	__10__
3 – vhodnost a kvalita zvolených metod	__7__
4 – jasnost interpretace výsledků	__6__
5 – kvalita diskuze, smysl pro syntézu, pertinence závěrů	__7__

B – Nezávislost studenta a jeho iniciativa :

6 – kontakt se školitelem	__oponent nehodnotí__
7 – míra potřeb korekcí rukopisu školitelem (méně je více bodů)	__oponent nehodnotí__

C – Úprava a kvalita rukopisu :

8 – kvalita dokumentace a ilustrací	__8__
9 – kvalita písemného projevu	__7__

D – Vlastní hledání informací :

10 – výběr pramenů a přesnost odkazů, citace « z druhé ruky »	__7__

Celkový počet bodů _____ **60** _____

výborně (80 - 70), velmi dobře (69 – 60), dobře (59 – 51), nevyhovující (50 a méně)

2. STRUČNÝ KOMENTÁŘ (*celkový dojem z diplomové práce, silné a slabé stránky, originalita myšlenek apod.*):

E-mail: antropo@natur.cuni.cz

Fakturační adresa: Albertov 6, 128 43 Praha 2

<http://www.natur.cuni.cz/anthropology/>

IČO: 00216208; DIČ: 001-00216208

Celkový dojem je rozpačitý. Autor prokázal vysoké kvality při zvládnutí doplňkových či nadstavbových metod osteobiografie, jako jsou hodnocení entezopatických změn, analýza transversálních průřezů dlouhých kostí a Fourierova analýza morfologie okraje acetabula. Avšak mám pocit, že poněkud podcenil základní metody osteobiografie, tedy odhadu biologického profilu jedince, mezi něž patří pohlaví, věk dožití, velikost těla a populační afinita. Posledně jmenované, byť velmi diskutabilní, se nevěnuje vůbec a spoléhá se, aniž by uvedl argumenty, na závěry poskytnuté archeologem. V práci, která je věnována osteobiografii jedince(ů) bych očekával prezentaci argumentů, které vedly archeology k tomu, aby oba pohřby mimo pohřebiště považovali za velkomoravské. Rovněž bych očekával detailnější informace obrazového charakteru o stavu zachovalosti kostry, jak v obdobných pracích o osteobiografie jedince je vždy uvedeno (např. Belcastro et al., 2011, Mariotti et al., 2013, Sarry et al., 2016), ale i obrazovou dokumentaci popisovaného stavu např. některých klíčových enthesopatií. Místo toho čtenář obdržel spíše informace o referenčních souborech.

Nemám žádné výtky k postupu odhadu pohlaví, snad by bývalo bylo možné aplikovat některou s morfometrických metod. Co se týče věku dožití a výsledků, mám pouze jednu poznámku. Zvolené metody datují do 80. let minulého století a studie by si zasloužila zohlednit rozvoj metod v této oblasti a aplikovat alspůň metodu Buckberry a Chamberlain (2002), publikovanou v *American Journal of Physical Anthropology* a široce užívanou. Co se týče odhadu výšky těla, je velmi správné užití populačně specifické metody (Sládek et al., 2015), ale užití metody odhadu hmotnosti těla jsou přijímány nekriticky. Výsledky považuji za nesprávné. Proč? Vycházet z jednoho parametru je úspěšné v oblasti lidské evoluce v naddruhové úrovni. Postihnout tak variabilní parametr jako je hmotnost těla v individuální rovině podle velikosti kloubní hlavice femuru je silně nespolehlivé. Jak ukázali recentně Elliott et al. (2015) v souboru jedinců známé hmotnosti, více než čtvrtina mužů se nacházela mimo pásmo 20 % rozdílu od predikované hodnoty stejnou metodou použitou v DP.

Metody hodnocení rekonstrukce fyzické aktivity jsou uvedeny až příliš nepřehledné. Podobají se více diskuzi o výběru metod, která měla předcházet a být v teoretické části, nebo je-li v metodologické části, pak zakončena přehledem, co bude autor skutečně hodnotit. A tak na straně 24 autor DP uvádí, že ve snaze identifikovat specifickou činnost bojovníka vedly na základě literatury (není uvedeno jaké) k vytvoření pěti skupin odpovídající jízdě na koni, nošení zbroje, boji zblízka, vrhu zbraní a lukostřelbě. Víme však z řady studií, že přiřazení konkrétní činnosti ke konkrétní enthesopatii je velmi problematické. Postrádám jistý přehled těchto aktivit a odpovídajících enthesopatií, jako je znám z publikace např. maďarských autorů (Tihanyi et al., 2015). Hodnocení acetabula je velmi zajímavé a inspirativní. Vysoce pozitivně hodnotím aplikaci publikace Ericksona et al 2000 v středoevropském kontextu. Mám však výhrady k nedostatečnému popisu standardizace fotografií. Napsat, že „kost směřovala kloubní jamkou vzhůru“ (str.27) nezaručuje, že rovina, kterou tvoří plocha vymezená okraji acetabula bude paralelní s rovinou digitálního záznamu. Rovněž chybí udání značky fotoaparátu, vzdálenosti od fotografovaného objektu atd. Tak jak uvádí citovaná práce Urbanová et al (2006), která se však nepokouší o odhad pohlaví.

Co se týče výsledků DP. Velmi mne zaujala suspektní fraktura levého femuru. Předpokládal bych, že se jí osteobiografická studie bude více věnovat. Odpovědět na otázku, zda jedinec byl pohřben v rakvi či nikoliv, zda fraktura je perimortální či postmortální, by mělo být samozřejmostí (Sauer, 1998, Boer et al., 2015). Stejně by si zasloužilo kriticky zhodnotit odhad pohlaví podle archeologických indicií. Bez toho je mlčky přehlížen rozdíl mezi biologickým pohlavím (sex) a sociálním pohlavím (genre), které nelze zaměňovat (viz Walker a Cook, 1998). Popis výsledků hodnocených enthesopatií je hyper nepřehledný. Listovat v textu o 145 stranách, kde informace jsou rozptýleny

v extrémně extenzivně uspořádané dokumentaci je pro čtenáře téměř nemožné. To je umocněno chybami v tabulkách (např. str. 68 Tabulka 2, třetí sloupec a čtvrtý jsou v polovině zaměněny, na následující straně vypadl sloupec „pohlaví“...v Tab 3 chybí sloupec „hrobová výbava“ ...v Tab 7 až 12 jsou odděleně jedinci 1. A 2. kostela, zatímco v Tab.2 byli v tabulce jedné....mnohé přílohy jsou na několika stranách, přestože by se vešly klidně tři či čtyři na jednu stranu...Stále jen při čtení listujeme a listujeme....nejdříve jdu do obsahu, tam se dozvím, na jaké straně je detail metody, pak jdu opět do obsahu, dozvím se kde je list tabulek s výsledky, pak opět listuji, abych je našel.....

V závěru výsledkové části nechápu, proč se autor DP opět vrací k pohlavním rozdílům acetabula, nota bene když jedinec, jehož osteobiografii nám představuje je muž. Potvrzení pohlaví analýzou Fourierových spekter nemá žádnou dokumentaci tudíž je irrelevantní.

Diskuze je vedena více v rovině opakování výsledků. Není to ani tak chybou diplomanta, je to u začínajících autorů časté. Problematika však nabízela řadu problémů k diskuzi, která již nebyla dotažena zřejmě časových důvodů do konce a některé reference v DP chybějí. Proto nabízím k prostudování alespoň některé publikace, které se věnují objektivnímu studiu enthesopatií a aktivity (Henderson et al., 2013, Nolte a Wilczak, 2013, Noldner et Edgar, 2013, Berthon et al., 2015). Otázku inter-observer rozdílu v hodnocení enthezí lze nalézt v textu Davis et al. (201) a tak bych mohl pokračovat.

Cílem mého rozsáhlého komentáře je uvedení některých podnětů, které mohou Vojtěcha Fikara posunout dále. Své kvality má sám on, jak jsem nabyl v seminářích, má je i DP, ale je je nutno vydestilovat z poněkud rozmělněného textu.

3 OTÁZKY A PŘIPOMÍNKY DOPORUČENÉ K BLIŽŠÍMU VYSVĚTLENÍ PŘI OBHAJOBĚ

- Byla využita k odhadu věku též klíční kost a srůst hřebene kosti kyčelní? Jesliže ne, tak z jakých důvodů, jestliže ano, s jakými výsledky?
- Připouští blízkost řeky Dyje rovněž aktivitu spojenou s použitím plavidel a veslováním? Jesliže ano, mohla ovlivnit projevy aktivity na kostech?
- V tabulce 2 na straně 68 je uvedena žena s atributy jezdce. Byly ve středověku i bojovnice?

4. NAVRHOVANÁ ZNÁMKA (*výborně, velmi dobře, dobře, nedoporučuji k obhajobě*):

Navrhuji klasifikaci **VELMI DOBŘE AŽ DOBŘE** a definitivní rozhodnutí by měla přinést obhajoba, protože je součástí celkového hodnocení.

V Praze, 20. května 2016

Jaroslav Brůžek